

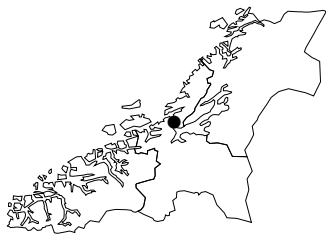
FORSVARETS BYGNINGSTJENESTE
EIENDOMSAVDELINGEN

Katalog Trøndelag 162401 Hysnes

Landsverneplan for Forsvaret

Verneplan for eiendommer, bygninger og anlegg

Hysnes

Etabl.nr.: 162401
Etabl. navn: Hysnes
Etablert år: 1898

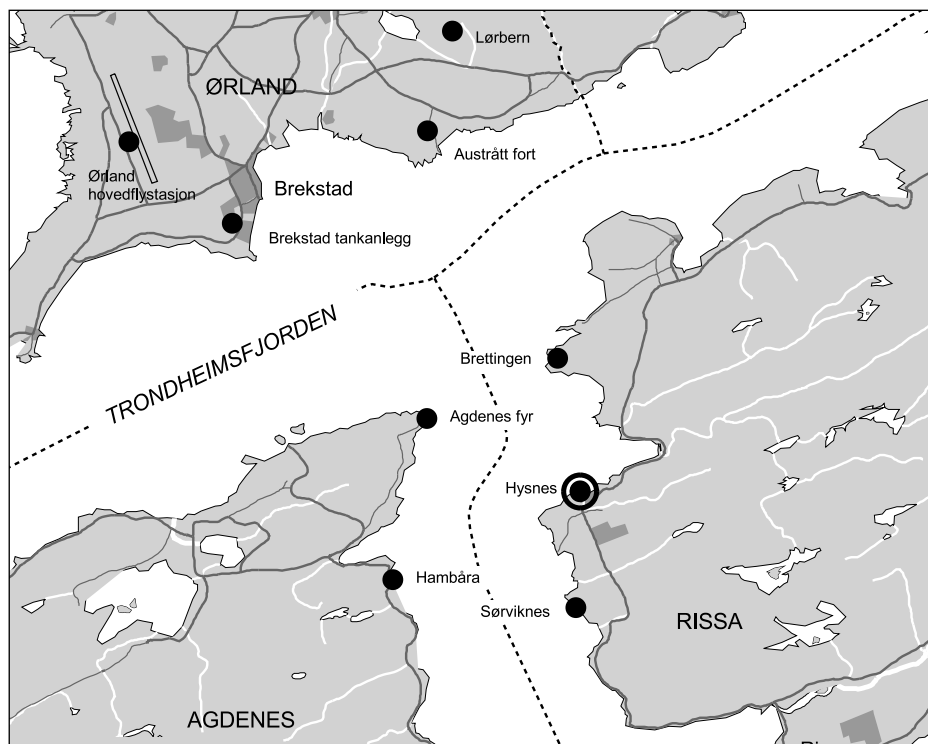
Opprinnelig forsvarsgren:
Hæren ved Festnings- og
Bergartilleriet

Nåværende funksjon:
Øvingsavdeling

Opprinnelig funksjon:
Kystfort

Opprinnelig operativ sammenheng:

Hysnes fort er en del av Agdenes befestninger og ble anlagt i henhold til Stortingsvedtak av 03.03.1897 for å forhindre fremmede fartøyer i å trenge inn gjennom Trondheimsleden og videre inn til Trondheim. Agdenes befestninger omfattet, foruten Hysnes, Brettingen og Hambåra fort. Befestningene ble 1940–45 utvidet med en rekke anlegg langs Trondheimsfjorden, bl.a. Sørviknes torpedobatteri.

Fysisk miljø

Etablisementet på Hysnes består av fortet med omkringliggende bebyggelse, samt et større leirområde med til dels spredt bebyggelse.

Fortet består av fjellanlegg, kanon- og luftvernstillinger, bunkere, løpegraver m.m. Som helhet domineres anlegget av tyskernes utbygging under siste krig, selv om en del av de eldre forsvarsverkene fortsatt er synlige og det også har foregått en videreutvikling av fortet i etterkrigstiden. Flere av bygningene som ble oppført før 1945 i tilknytning til fortet er revet, men det ligger tydelige spor tilbake i form av grunnmurer. Likeledes finnes en rekke bunkere og andre spor etter militær aktivitet spredt rundt i terrenget.

De to moniermagasinene (inv.nr. 0037 og 0039) utgjør de mest interessante bygningene i tilknytning til fortet. Moniermagasinene har sitt navn etter den franske gartneren Joseph Monier, som i 1854 oppfant en tidlig type armert betong. Prinsippet ble videreutviklet av en tysk bedrift og tatt i bruk i Norge i 1894 på Håøya ved Oscarsborg. Magasinene er utført som liggende halvsylindre i armert betong, med inngangsdør på den ene kortveggen. Moniermagasinene var typiske for opprustningen av det norske Forsvaret i tiden før 1905 og har som sådan både antikvarisk og militærhistorisk betydning. I dette tilfellet knytter de to moniermagasinene an til den første byggeperioden på Hysnes, som ellers er mindre fremtredende i dagens anlegg.

Bygningsmassen i leirområdet på Hysnes er svært sammensatt tidsmessig (1863–1990) og ligger spredt utover et relativt stort område.

Den eldste delen av anlegget ligger innerst i Junkersbukta i Hasselvika. Gjennom

En av standplassene fra etableringen, med detalj fra trappen til samme standplass under.

utvidelser av leiren og en stadig supplering av bygningsmassen fram til i dag, er det bygningsmessige tyngdepunktet forflyttet fra sjøen. Bebyggelsen følger veien rundt Nebbesheia og omfatter området inntil gården Nebb. Hovedsakelig består denne leirdelen av bygninger fra etterkrigstiden.

Den eldste gårdsbebyggelsen og kapteinsboligen har, om enn i varierende grad, gjennomgått såvidt store bygningsmessige endringer at det opprinnelige bygningsmiljøet som helhet må karakteriseres som forringet. Dette inntrykket forsterkes av at flere bygninger rundt bukta er revet. Blant annet gjelder dette lager (inv.nr. 0067) som utgjorde en vesentlig del av det gamle militære bygningsmiljøet i Junkersbukta, men nå er erstattet av et nybygg.

Øvrige bygninger fra dette og forrige århundre utgjør et meget lite enhetlig miljø, til tross for at enkeltbygninger er relativt godt bevart. Den militære bebyggelsen på østsidan av bukta ligger imidlertid nær opp til den sivile bebyggelsen i Junkersbukta, bl.a. handelsmannsbygningen, og utgjør som sådan en integrert del av bygningsmiljøet der.

Ekstysk steinmurt bunker.

Moniermagasinene er en enkel og solid konstruksjon og ble tatt i bruk på flere av anleggene oppført i forbindelse med opprustingen av Forsvaret på slutten av 1800-tallet.

Historikk

1896: Forsvaret kjøpte opp mindre arealer i Hysnesområdet.

1897: Hysnes fort anlagt som del av Agdenes befestninger i henhold til Stortingsvedtak. Hovedbevæpningen kom til å bestå av 21 cm tunge og 15 cm middelstunge Armstrong kanoner.

1898: Oppkjøp av gårdsbruket innerst i Junkerbukta som dannet grunnlaget for etableringen av leiren.

9. april 1940: Fortet i kamp med tyske angripere.

1940–45: Tyskerne overtok fortet som ble forsterket med nærforsvarsstillinger, luftvernstillinger, bunkere m m. Innledningsvis baserte tyskerne seg på de opprinnelige Armstrongkanonene. Etterhvert rokkerte tyskerne disse mellom de forskjellige anleggene i Trondheimsfjorden, samtidig som de tilførte nye kanoner. Tyskerne laget et primitivt torpedobatteri på Hysnes ved at aktre torpedosats fra jageren «Paul Jacobi» ble satt på en pram. Torpedobatteriet var på Hysnes fra april til august 1940 før det ble satt på Hysneståa. Batteriet ble våren 1945 flyttet til Sørviknes.

1945: Etter 1945 overtok Kystartilleriet anlegget og videreutviklet det.

1945–1995: Flere av bygningene oppført før 1945 i tilknytning til fortet er revet, men det ligger tydelige spor tilbake i form av grunnmurer. Gjennom utvidelser av leiren og en stadig supplering av bygningsmassen fram til i dag, er det bygningsmessige tyngdepunktet forflyttet fra sjøen og til området inntil gården Nebb. Hovedsakelig består denne leirdelen av bygninger fra etterkrigstiden.

1993–94: I 1993 ble inv.nr. 0067 som utgjorde en vesentlig del av det gamle militære bygningsmiljøet i Junkersbukta revet. Året etter ble det oppført et nytt vedlikeholdsbygg som erstatning.

1998: Hysnes og Brettingen nedlagt som fort, men på begge steder er det fortsatt militær virksomhet.

Verneklasse: 1 og 2
Totalt ant. inv.: 108
Ant. inv. m/vern: 2

Militærhistorisk landskap og to moniermagasinene

Kommandoplass

Vern

Hysnes fort utgjør historisk sett en viktig del av forsvarssystemet rundt Trondheimsfjorden og Agdenes befestninger. Fortifikasjonsanleggene med moniermagasinene, veiene rundt fortet og de øvrige sporene etter bygninger og anlegg på Hysnes fort danner sammen med terrenget en helhet som i en nasjonal militærhistorisk og antikvarisk sammenheng utgjør et meget bevaringsverdig militærhistorisk landskap. Moniermagasinene er dessuten bevaringsverdige i en europeisk sammenheng idet svært få er tilbake utenfor Norges grenser. Den øvrige bygningsmassen i fortsområdet har en viss verneverdi og forsvarshistorisk interesse, men ikke tilstrekkelig til at bygningsmassen er inntatt i Landsverneplanen.

Bygningsmassen i leiren framstår i dag som et lite helhetlig bygningsmiljø. Dette understrekes også gjennom de mange forandringene som har skjedd med den eldste bebyggelsen og ikke minst riving av bygninger som var viktige for det eldre bygningsmiljøet i Junkersbukta. Som helhet fremstår anlegget som oppsplittet og med delvis lav grad av autenticitet. Bygningsmassen i leiren har, som bygningene i fortsområdet, en viss verneverdi og forsvarshistorisk interesse, men ikke tilstrekkelig til at bygningsmassen inngår i landsverneplanen.

Bevaringen omfatter fortsområdet med alle spor etter militær virksomhet og de to moniermagasinene.

Merknad

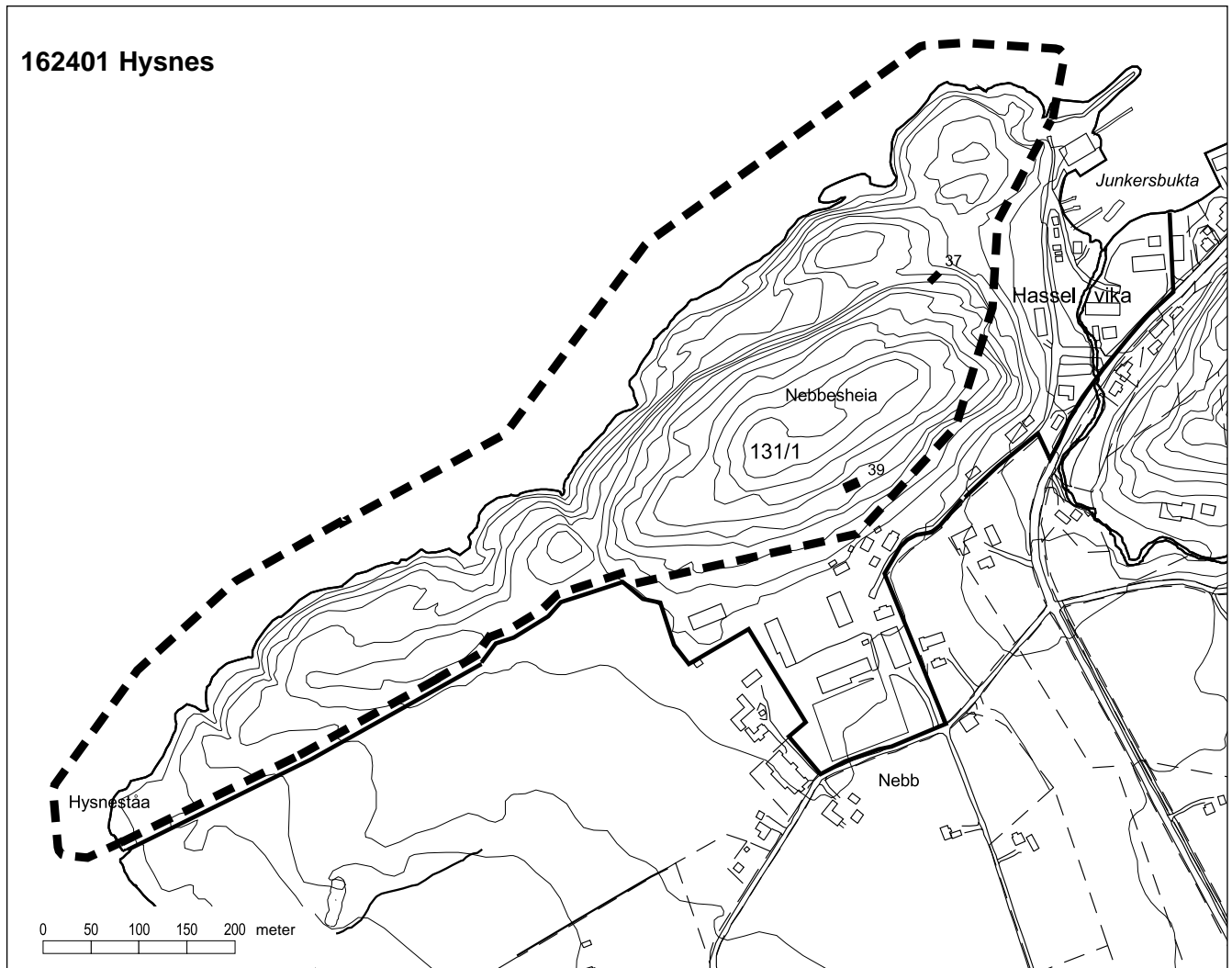
Hysnes fort må ses i sammenheng med en tilsvarende bevaring av de andre delene av Agdenes befestninger, deriblant Hambåra og Brettingen.

Ettersom en del av bygningene har en viss verneverdi og den militære og den sivile bebyggelsen i Hasselvika utgjør et integrert bygningsmiljø, har Riksantikvaren bedt om at man likevel ser positivt på bevaring/istandsettelse av eldre bygninger i leirområdet dersom det er lokal/regional interesse for det.

21 cm kanon på Hysnes i 1915.

162401 Hysnes

Inventar som foreslås vernet

■ Bygninger med verneverdig eksteriør og interiør med arkitektoniske detaljer, FKP verneklasse 1

Inv.nr.	Oppr. funksjon	År
0037	Magasin	1898
0039	Magasin	1898